

interessa notar que després canvià la construcció sintàctica fent-ne «*fruiria* / jo sol tos encants»; «*Agar --- / una nit, del treball de la jornada / reposa, dolçament afadigada, / al portal d'orient de la vivenda, / fruint la quietud de la vesprada / en el silenci de la vasta hisenda; / li plau l'encantament i la divina / benignitat que ve de les estrelles / ---*», JAlcover (*Poemes Bíblics*, 1919, O. C., 76, v. 55). La pluja renovadora ha anat traspuant, i fins veiem ja el mot en la llengua dels tradicionistes comarcals, com el tortosí Vergés Paulí, quan ens parla del delit que «*früixen*» els romeus de la Mare de Déu de la Cinta cada cop que es retroben en l'aplec anyal (*Espurnes de la Llar* v, 79).

DERIV.: *Fruició* [Llull; Lacav. ---]. *Fruent. Fruible. Fruiment. Fruítu. Refruir.*

Fruit [origens]: del ll. FRŪCTUS, -ŪS, 'usdefruit', 'usament, fruició', 'producte', 'fruit vegetal', derivat abstracte de *frui*, participi *fructum*, que a diferència del verb ha estat heretat popularment per les llengües romàniques (fins al castellà i el gall-port. antics, que després li preferiren una forma cultista de la gent d'orde, veg. DCEC/DECH FRUTO): en literatura sobretot, és més freqüent veure'l en usos figurats o morals, que no caldrà detallar, essent un mot tan conegut, ben estudiat pels nostres lèxics i sense grans variacions, i ens limitarem a donar-ne uns quants testimonis antics: «rezebam la paraula de la predicació de Jh-Crist en goig e retingams-la e <n> nostre cor, que Diable no la pusca gitar — e així farem *fruit* en paciència, senes nulla o <r>reeza», *Hom.* (3r23).

«Rics hòmens anaren al Infant --- e trobaren-lo molt brau e molt esquiu --- sí que --- tornaren a Nós a Algeïre, e dixeren que-s n'irien cascú a lur terra --- e Nós dixem-los que no devien anar així --- e con vos partrets vosaltres d'aquí que sots justats, que no-ns façats negun *fruyt* en tan gran mal con aquest és de Nós e d'ell? --- anar-vos-n'ets con a malastrucs», Jaume I (*Cròn.*, Ag., p. 499). «Lo saber és saber que nex al cor e fa *fruyt* en la lengua», Jafuda, 86v.; «si vostra Altesa volrà aturar en aquesta ciutat la trobareu abundosa de viures --- car G. de Varoïc --- forní esta ciutat --- e la divina bondat, per sa clemència, qui-ns ha dats quatre anys següents molt gran abundància dels *fruyts* de la terra ---», JoMartorell (Ag. i, 24).

Es el collectiu *fruita* el que tendeix a apropiat-se cada cop més el significat estricte, agrícola. La naixença d'aquesta forma es comprèn perquè en la baixa època llatina apareix *fructum* com a neutre, d'on un plural FRUCTA, documentat des de fi del S. VII, i que no solament pot encara avui funcionar com un veritable plural en italià (*le frutta*), sinó que a més es troba en el francès dialectal del SE., en llengua d'oc i en les tres llengües romàniques hispàniques, on pertot ha pres un valor collectiu, i fins a envair en gran part el domini propi de l'ús d'un singular. De fet l'ús del masculí *fruit* aplicat amb valor concret, aviat pren una sabor literària, com veiem en l'*Atl.*: «dins un *esquey*, frontera a la capella, / una celda's desclou, celda d'abella, / entre 'ls braços molsosos d'un penyal: / allà de

fruyt mengívol lo convida, / sobre jonça afelpada, encara humida, / per la pluja batent del temporal», *Atl.*, introd. 23d.

D'altra banda *fruita* és més corrent des del principi amb aqueixos valors campestres, si bé conservant generalment un ús que pot tenir aplicació collectiva, sovint merament implícita: «exceptus pallea et ligna e cauls e porres e cebes e *fruita*» en un doc. vallespirenc de c. 1075 (MiretS, *RevBiblgCat.* iv, 7, p. 12): paral·lel doncs a l'ús de l'antic plural *llenya*, provinent de LIGNA, que li veiem al costat: «que anassem assetjar lo Pug de Cebola --- e quan l'aguéssim pres --- que tot l'ivern tengués frontera aquí: e quan venria al estiu que Nós --- talaríem València, --- e ab la tala que Nós los faríem, que així la maduraríem con *fruyta* qui la vol menjar, e quant Nós veuríem que seria hora d'assetjar València --- enviaríem per tots nostres Rics hòmens --- que-ns vinguen acórrer per assetjar València, e --- pendrem-la», Jaume I (Ag., p. 251); «si cent vides tingués --- totes cent les aventurara, sols per fer a la majestat vostra algun servir, per gran perill que-y fos! e la celsitut vostra no voler-me contentar lo sperit de llibertat de una poca de *fruyta*!», JoMartorell (Ag. II, 187, cap. 131, id. en Riq., però potser convindria corregir en *liberalitat de una p. d. f.*); «Manyoc de *fruita* mallorquina», títol de l'obra clàssica de JRoselló de Son Fortesa.

Fins avui les formes *fruit* i *fruita* segueixen vigents en tots els dominis de la llengua; el castellanisme *fruta* només ha aconseguit penetrar a l'Horta de València (penetració soma i recent, car Escrig 1851, que no és purista, no l'accepta), en el Migjorn valencià reprèn vigorosament la forma nostra (*una frúita kom la yéspira* Alcalà de la Jovada, *m agrà la frúita* a la Canyada de Biar i per tota la Marina, 1963).

A distingir d'això la pronúncia *fruit, fruta*, d'una part del ross., dialecte on en el S. XIII es produí una reducció merament assimilatòria de tot *ui* a *ú*: *cur, nut, luta, truta, cuit, fut=cuiro, nuit, lluita, truita, cuit, fuít*= 'fugit' (així en les *VidesR* i molts docs. ross. medievals; el darrer f° 205v2); per això hi ha *arbre fruter* en ross. ant. (infra) i se cita un cas de *fruit* en un ms. de l'*Arbre* de Ciència de Llull (que tant podria ser falta de lectura de la defectuosa edició, com rossellonisme del copista). Quant a la invasió de l'antic collectiu en el terreny de l'individual *fruit* en el seu sentit concret, aquest ja és un fet antic, i avui general en tots els dominis de la llengua parlada: «he collit una *fruita* de la servera però no me l'he poguda menjar de tan aspra», «conten que el qui és capaç de menjar-se deu *fruites* del server seguides sense beure un glop, si és dona es torna home, si vol, o si és home es torna dona», «no hi ha una *fruita* tan deliciosa com un préssec de Llitera», i veg. supra la frase citada d'Alcalà, o el que anotava jo en l'aragonès de Gistau «la pişortera fa una *frúita řóya*» (1965).

DERIV.: *Fruitar* [1903, JnRoselló; 1905, VCatalà; 1909, JnAlcover i Vogel; DOrt.; manca encara Lab. 1839-88, *DAmen.*, *DFgra.*] «els taloners me feien 'pa amb oli de jornal' --- ara les oliveres *fruiten* molt poc,